

היכלי תורה

רשת
שיעורי
תורה

פרנס החודש
להחזקת שיעורי התורה
הרב אברהם ב. לוי הי"ו
לזכר נשמת אביו
הרב נחום זצ"ל
נלב"ע כ' תשרי תשכ"ג

ערשיק פרישת נח ה' השון תשס"ז * דף היומי בבלי: פוכה דף נ"ה ירושלמי: ביכורים ז'

נושאי ה'דף' בעלון:

- בעל קורא שגמר את קריאת המועדים לפני שעלה האחרון (סוכה נ"ה)
- זכויות הקהל בעניינים שאינם בני קניין (סוכה נ"ו)
- לחם משנה ביום טוב וכשחל בערב שבת (ביצה ב')
- הוצאת בקבוק קפוא מהמקפיא שיופשר מאליו (ביצה ג')
- זמן הדרשה ביום טוב (ביצה ד')
- אמירת יראו עינינו בזמן הזה (ביצה ה')
- ביצים שנמצאו במעי התרנגולת ומצא בהם דם (ביצה ו')

והשבוע בעלון:

היכלי הלנה

הנחת פת בכלי שמניחים בו קליפות מתוך "פניני ההלכה - מתיבתא"

שואל נעניין

וחשיב נהלכה

שאלות ודיונים הלכתיים

החומר בעלון מתוך

מתיבתא

הגמרא של לומדי הדף היומי לפרטים ועשיית מנויים

1800-22-55-66

"בניית תיבת נח"

העולם היה בשיא פריחתו!

בני העולם ניצלו היטב את ההזדמנויות שהעולם מציג - מוזיקה, תעשיית הברזל, שיטות שונות של מרעה צאן ועוד ועוד.

אדם אחד עמד לו בצד בלי לתרום כלום להתקדמות האנושות. היה זה נח. כל כולו עסוק בבניית תיבה. כולם לעגו לו, ראו בו בטלן ובלתי יוצלח, אדם שלא יודע לחיות את רוח הזמן. והנה בסופו של דבר, כל האנושות קיימת רק בגלל האדם הזה - האדם שכביכול לא נטל חלק בהתקדמות העולם ולא תרם דבר לאנושות.

הגאון רבי אביגדור מילר זצ"ל כותב שיש לראות בזה מעשה אבות סימן לבנים. אין להתפעל מכל מהומה והרעש של "העולם הגדול". ההצלחה האמיתית ותקוות האנושות אינה שם. העתיד כולו תלוי אך ורק באלה העומדים להם מבודדים ומתמסרים לרצון ה'. עבודת ה' היא היא התיבה שבה נשרוד את המבול של החומריות והתאוות ששוטפים את האנושות כולה לאבדון נצחי.

אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך - אל תיקרי בניך אלא בוניך. תלמידי חכמים הם בנאים כמו נח שבעבודת ה' שלו בנה את התיבה שהצילה את עתיד האנושות. אין לנו אלא לחפש את התיבה ההיא, הפינה (או הפינות) של עבודת ה', להסתתר בה ולא לצאת.

אשרינו שזכינו לתיבה גדולת ממדים - תיבה חובקת עולם שנבנתה על ידי הבנאי האומן מרן הגאון הקדוש רבי מאיר שפירא זצוק"ל. התיבה שהוא עמל לבנות היא הדף היומי שבצילו אנחנו זוכים להסתופף. מכל קצוי תבל יהודים נאספים יחד במפעל הכביר הזה ועוסקים בבניינו של עולם. בהתקרב יום ההילולא של יוזם הדף היומי, הבה נגביר חילים לאורייתא, נלך לאורו ונוסיף בלימודינו הן בכמות והן באיכות! נוסיף השקעה, נוסיף מאמץ, נוסיף שעות ונוסיף חזרות ובכך נביא את חזונו להגשמתו המלאה, וזכותו תעמוד לנו שלא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו עד עולם!

שבת שלום
הרב בנימין יעקובסון - מערכת 'היכלי תורה'

זמני כניסת ויציאת השבת

מארגש	י"ס	ת"א	חיפה	מארגש
הדלקת נרות	16:26	16:41	16:31	16:44
מוצאי ש"ק	17:37	17:39	17:38	17:40
לר"ת	18:18	18:18	18:18	18:18

בחסות:

העלון יו"ל ע"י המרכז העולמי להפצת הדף היומי
"זכרון משה" טל: 02-5377604

העלון מופץ בלמעלה מ-10,000 תיבות דוא"ל ע"י רשת "היכלי תורה"
טל: 05-55-30-1599 פקס: 03-5422711 דוא"ל: Tora10@bezeqint.net
להצטרפות לקבלת העלון נא לשלוח אמייל לכתובת הנ"ל.
הערות והארות יתקבלו בברכה!

This bulletin is available in English too! To subscribe e-mail us at tora10@bezeqint.net

יום שישי ה' חשוון

סוכה נ"ה

בעל קורא שגמר את קריאת המועדים לפני שעלה האחרון

בגמרא אמר אמימר לענין הזכרת קרבנות המוספים בתפילת מוסף במועדים בחו"ל, שבכל יום צריך להזכיר בתפילה שני קרבנות, של שני ספיקות היום [של אותו יום ושל יום האתמול], כיון שבכל יום יש בו ספק, כשם שעושים שני ימים יום טוב.

וכתב רש"י (ד"ה ולמחר) שכך הוא גם לענין קריאת התורה, שקוראים בכל יום קריאת שני הימים. וסדר הקריאה הוא, שהקורא בתורה הרביעי שהוא הנוסף בחול המועד יותר מבשאר הימים שעולים לתורה רק שלשה קרואים, וניכר שקריאתו באה לכבוד היום והיא חשובה יותר, הוא קורא את שתי ספיקי היום, ואם שבת הוא קוראן המפטיר. והשלשה שקוראים בתחילה אין מקפידים על קריאתם ויכולים לקרות מה שירצו, ומנהג רבותיו של רש"י היה ששני הראשונים היו קוראים את שני ספיקי היום, והשלישי היה קורא בפרשת יום המחרת שאינה מספיקות היום כלל, והרביעי חוזר וקורא מה שקראו שנים הראשונים.

וכלל הדברים בזה לפי המבואר בתוספות (מגילה כב. ד"ה שאני) הוא, שלכתחילה אין לדלג ולחזור ולקרות לקורא המאוחר מה שכבר קראו מקודם לקורא אחר, ורק בשני אופנים יכולים לדלג, האופן האחד הוא במקום שאם לא ידלגו יצטרכו לקרות לאחרון קריאה שאינה מענינו של יום, והאופן השני הוא במקרה דסוגייתינו, שאף שיכולים לקרות לרביעי את הקריאה של עוד יומיים שהיא עדיין מענינו של יום, כמו שהשלישי קורא את הקרבן של יום המחרת, מכל מקום יש ענין מיוחד שיקרא הרביעי את שתי ספיקות היום, כיון שקריאתו היא החשובה ביותר, וכמו שביאר רש"י (ש"ת חתם סופר או"ח סי' קסט).

ונשאל בשו"ת חתם סופר (שם) בדבר בעל קורא שקרא בראש השנה את קריאת התורה של לידת יצחק כדין, ולעולה לתורה אחד לפני האחרון קרא עד סוף הקריאה של ראש השנה, ונשאל אם ראוי היה לאחרון לחזור ולקרות את מה שכבר קרא זה שלפניו, או שעדיף יותר שיקרא בפרשה שאחר כך. וכתב בחתם סופר שלכאורה לפי הכללים האמורים מן הדין שיחזור ויקרא את מה שקרא לפניו, כיון שהקריאה שאחר כך אינה מענינו של יום. ומכל מקום כתב שלענין ראש השנה יש לומר שעדיף לקרות לאחרון את מה שאחר קריאת ראש השנה, כיון שאינה דומה לקריאת שאר המועדים שהקריאה שאחריהם אינה מענינו של יום כלל, אבל בקריאת ראש השנה אחר הקריאה היא פרשת עקידת יצחק, וגם היא מענינו של יום להזכיר זכות העקידה לזרעו של יצחק, ולכן עדיף לקרות בה ולא לדלג ולקרות לאחרון את מה שכבר קראו לשלפניו (וראה שם עוד).

הני שבעים פרים כנגד מי, כנגד שבעים אומות

(סוכה נ"ה:)

סוד ניסוך המים בחג ולא בשאר מועדים. דע כי בחג ע' פרים היו מקריבים על ע' אומות, השולטין עליהם ע' שרים הנקראים מים הזדונים. ובאהבת ה' את עמו ישראל צוה להם לנסך מים ע"ג המזבת, בתיקון הדוגמא לעורר מי הרחמים והחמלה להוציאם ולהצילם ממים הזדונים ההם. וזה הסוד שאמרו ז"ל ובחג נידונים על המים, ירצה המים הזדונים שישפלו ויעלו מי הרחמים והחמלה על ישראל. ואז בליל החותם שהוא ליל ז' לערבה ישלום האל לטובת עמו ישראל ברחמים.

(שם סודות לתלמידי הרמב"ן, אות תקס"ג)

ממדור "כפתור ופרח" מתוך 'מתיבתא'

יום שב"ק ו' חשוון

סוכה נ"ו

זכויות הקהל בענינים שאינם בני קנין

כתב בשו"ת מהרי"ל (סי' לו) שמנהג הקהילות לענין קריאת התורה בימים טובים הוא שיחלקו העליות לבני העיר ולא לאורחים, ורק בשבתות רגילים בני העיר לכבד את האורחים לקבל עליות, כיון שעליות אלו שכיחים בכל שבתות השנה. ועוד הביא שם חילוקי מנהגים לענין אמירת קדיש יתום בזמנם, שהיה נהוג שרק אחד אומר קדיש, והיה מנהג הרבה מקומות שרק בני העיר היתה להם הזכות לומר קדיש ולא לאורחים.

וכתב מהרי"ל שיש זכר לכל דברים אלו בסוגייתנו. שמבואר בסוגייתנו שראשי משמרות הכהונה חילקו ביניהם את שבתות השנה, וכל משמר היה עובד בבית המקדש בשבת אחרת, ולא יכלו הכהנים לעבוד אלא איש איש במשמרתו ולא במשמרת אחרת, ועל זה נאמר בתורה (דברים יח ח) 'חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות'. ואם כן הוא הדין לענין תפילה שהיא כנגד קרבנות, שחלוקים הקהילות אלו מאלו וכל קהילה יש לה את מקום העבודה שלה, אין לאחד זכות לעבוד עבודת אמירת קדיש ועליה לתורה אלא בקהילה שלו ולא בשל אחרים.

ובשו"ת הרמ"ץ (או"ח סי' יב) חקר בענין מה שנפסקו בשו"ע (ח"מ סי' קמט ס"א) דינים שונים של חזקה במצוות, כגון אדם שיש לו ספר תורה והחזיק שהציבור יקראו תמיד בספר תורה שלו, אם היה לציבור ספר תורה אחר כשקראו בשלו, הרי זו חזקה ואסורים לשנותה. וכן אדם שהחזיק במצוה כגון בגלילה הוחזק בה ואין ליטלה ממנו. והקשה הרמ"ץ איך מועלת חזקה במצוות הרי אינו דבר שנתפס בו קנין ממוני, ומאיזה טעם אי אפשר לבטל את החזקה. וכתב לחדש שכל דברי ועניני הקהל מועילים בלי קנין, ולכן מועלת חזקה במצוות הקהל אף בדבר דלא שייך ביה קנין.

וכתב בשו"ת מהר"ם שיק (ח"מ סי' כז) ראייה לדין זה, שבדבר הנוגע לרבים חל חיוב לקיימו אע"פ שלא חל בו קנין, מהמבואר בסוגייתנו שחלה התחייבותם של ראשי המשמרות שיעבוד כל אחד רק בשבת שלו, ואין אחד יכול לעבוד בשבת של משמרת אחרת, אף שדבר שאין שייך בו קנין הוא, ואף על פי כן קראה התורה להתחייבות זו בשם מכר, כמו שנאמר 'לבד ממכריו על האבות'. ואם כן מבואר בזה שכל עניני הציבור והקהל חלים גם בלי קנין, וגם בדבר שאינו בר קנין נחשב כאילו עשו בהם קנין.

אך בעבודת הגרשוני (סי' קה) כתב שהיה בזה קנין חליפין, שהחליפו העבודה ביום זה תמורת העבודה ביום זה. והוכיח מכאן, שחליפי שוה בשוה הרי הם בכלל מכירה (ראה מרדכי ב"מ סי' שצ"ה).

אמר אביי, אוי לרשע אוי לשכינו, טוב לצדיק טוב לשכינו (סוכה נ"ו:)

כשיהיו שכני האדם, רצוני לומר היושבים אצלו מתפללים בכוונה, יקל עליו לכוין לבו גם הוא. אך כשיהיו יושבין אצלו אנשי לצון מתפללים שלא בכוונה, יקשה עליו לכוין. ועל זה נאמר (סוכה נו:): אוי לרשע ואוי לשכנו, ואמרו רז"ל (אבות פ"א מ"ז) הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע. ובספר החסידים (סימן תשע"ב) צריך האדם שהוא ירא שמים כשמתפלל לא יעמוד ולא ישב בתפלה אצל רשע, שכשעומד רשע בתפלה מהרהר בהרהורים רעים ושכינה מתרחקת ממנו ומעלים עיניו ממנו, ככתוב (ישעיה א טו) ובפרשכם כפיכם וגו', ויהושע הוחרך שערו עם צדקיה ואחאב, עד כאן לשונו. ואני אומר שכשהצדיק מתפלל בכונה לא בשביל הרשע שאצלו תמאס תפלתו, וזה שאמר הכתוב (משלי טו כט) רחוק ה' מרשעים ותפלת צדיקים ישמע, כלומר אף על פי שרחוק ה' מרשעים תפלת צדיקים ישמע, ואף על פי שאלו בצד אלו.

(עי' לוחות הברית, מסכת תמיד, פרק ט' מ"ז)

ממדור "כפתור ופרח" מתוך 'מתיבתא'

יום ראשון ז' חשוון

צילנה צ'

לחם משנה ביום טוב וכשחל בערב שבת

בתוס' (ד"ה והיה) הביאו שהמדרשים נחלקו אם ירד מן ביו"ט או שירד מערב יו"ט לחם משנה. וכתבו להוכיח מהסוגיא כאן שלא היה יורד מן ביו"ט ולכן אמר להם משה 'והכינו את אשר יביאו' ביום שישי ומזה למדנו שסעודה הצריכה הכנה רק יום חול מכין לשבת וא"כ מוכח שבזמן שהיו ישראל במדבר לא היה יורד מן ביום טוב שהרי היו צריכים להכינו [דכתיב 'את אשר תאפו אפו וכו'], ואילו יש מדרש שאמרו בו על הפסוק (בראשית ב ג) 'ויברך וכו' ויקדש אותו' ברכו במן וקדשו במן, ומשמע דרק את יום השבת בירך הקב"ה במן שהיה יורד לכבוד שבת לחם משנה, ומזה מוכח שביו"ט לא, ועיין שו"ת משיב דבר (ח"א סי' לז) שרצה לומר שתלוי במחלוקת רבה ורב חסדא אם אמרינן הואיל או לא, דלרבה דאמרינן 'הואיל' לא ירד מן ביו"ט, שהרי הוצרכו לאפות ולבשל לשבת ובמדבר לא היה להם אורחים ולא אמרינן הואיל, ויש איסור תורה להכין, ולא מועיל עירווי תבשילין, אבל לרב חסדא שמן התורה צרכי שבת נעשים ביו"ט, א"כ ירד להם המן ביו"ט ובשלהו ביו"ט לצורך שבת.

וע"פ דברי התוס' דנו הפוסקים אם יש חיוב לחם משנה ביו"ט, אולם למעשה נקטו הפוסקים (משנ"ב סי' רעד סק"א) והוא מדברי הא"י (שם) בשם האגודה והאבודרהם, וכן מבואר בשו"ע (סי' תעג ס"ד) שלוקחים ג' מצות לליל הסדר כדי שמתוכם יהיו ב' מצות שלימות ללחם משנה.

והנודע ביהודה חקר על יו"ט שחל להיות בערב שבת אם צריך להניח ג' חלות על השולחן, שלפי הדעות שלא ירד מן ביו"ט, א"כ הוצרך לרדת בערב יו"ט ג' לחמים לצורך יו"ט ולצורך שבת. ותמה שלהלכה קי"ל דצריך רק לחם משנה ביו"ט. ובשו"ת בנין שלמה (ח"א סי' יט) האריך בדבר, וכתב שצריך לבאר שגם כשחל יו"ט בערב שבת לא ירד בערב יו"ט יותר מלחם משנה, אלא שבלחם משנה של ערב יו"ט נעשה נס והספיק להם גם ליו"ט וגם לשבת.

המשך (צילנה דף ג')

וע"פ זה דן שם שמי שבירך על היין והיתה לפניו גם ביצה חיה לגמוע, אפילו אם טרף את הביצה ועשאה כמשקה אינה נפטרת בברכת היין (עי' שו"ע אור"ח סי' רח סעיף טז דהמבכר על היין פוטר מים ושאר משקין שדעתו לשתות).
אולם בשו"ת חסד יהושע (תליתאי סי' ד) מביא מהישועות יעקב (סי' תקק סק"א ד"ה והנה), שהטעם שאמרו בסוגיין דביצה הוי אוכלא משום ראוי לצלותה ביו"ט, וכתב שם בפירוש שביצה כשאוכלה חיה הוי משקה ורק בביצה מבושלת הוי אוכל. וכן נקט הצפנת פענח (שו"ת סי' יא) וההרי בשמים (ח"ג סוף סי' עג), ועי' עוד מה שהאריך בכל הנ"ל בשו"ת דברי שלמה (ח"ב סי' קפד).

יום שני ח' חשוון

צילנה ג'

הוצאת בקבוק קפוא מהמקפיא שיופשר מאליו

בגמ' שבת (נא:) אמרו דאין מרסקין את השלג והברד בשבת, וכתבו הראשונים ג' סברות בדבר: שיטת רש"י דהאיסור הוא משום שדומה למלאכה שבזמא מים מדבר גוש. והרמב"ם והר"ן כתבו דהסברא בזה משום 'משקין שזבו'. ובעל התרומות כתב דהאיסור הוא משום נולד שנהיה מאוכל משקה. והובאו דבריהם בב"י (סי' שפ). וכתבו הפוסקים דנפק"מ בין הרמב"ם לבעל התרומות הוא במקרה שהדבר נפשר מאליו אם יש בזה איסור, דלדעת הרמב"ם מותר, ולדעת בעל התרומות אסור ורק במקרה שמניח בתוך מים והמים שהופשרו מתערבים במים שכבר היו מותר. ולמעשה פסק השו"ע (שם סעיף ט) כשיטת הרמב"ם, והרמ"א הביא דברי בעל התרומות דיש להחמיר. אולם כתב בשו"ת דברי יציב (אור"ח סי' קנט) וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' מ) שכל מה שכתב בעל התרומות להחמיר הוא רק באופן שמניחו בחמה או כנגד האש שיופשר, כיון שעושה מעשה בידיים להפשירו, אבל באופן שמניח בבית והמשקה נעשה חב מאליו אין בזה איסור לא משום משקין שזבו ולא משום נולד.

ביצה חיה אוכל או משקה

ויש בזה ב' נידונים א. אם מברכים עליה. ב. באיזה שיעור מברכים עליה.

הגר"ש קלוגר (שו"ת שנות חיים סי' לג) כתב שאין מברכים עליה כיון דלא נחשב אוכל כלל ונחשב שאינו ראוי לאכילה. אולם האור שמח (טומאת אוכלין פ"ח הי"ג) הוכיח מדברי הגמרא כאן שאמרו ד'אכלא דאיפרת הוא' דחשיב אוכל, וביותר כתב דמוכח מזה שלגמוע ביצה חיה שיעורו לאיסור ביוה"כ הוא כמאכל (בככותבת) ולא כשתיה (ברביעית), שלגמועה חיה הוי דרך אכילתה. וכן הביא ראייה זו הדבר אליהו (למהר"א קלצקין סי' נג), וגם בחת"ס (שו"ת יו"ד סי' יט) כתב בארוכה שביצה חשיבא אוכל ע"ש, ועוד הוכיח הדבר אליהו מטוגיא דיומא (פ). שביצה חשיבא אוכל בין חיה ובין מבושלת [דילפינן שם דטומאת אוכלים בכביצה, מדכתיב 'מכל האוכל אשר יאכל', אוכל הבא מחמת אוכל, ואיזה זה ביצת חרנגולת], ולכן נקט דשיעור אכילה בה הוא בכזית בכדי אכילת פרס ומברכים עליה.

וכן נקט למעשה המהרש"ם (שו"ת ח"ז סימן פח) שהגומע ביצה חיה, אע"פ שמבואר ביו"ד (סי' קיג ס"ד) ובט"ז (סק"ד) דאינו נאכל אלא ע"י דוחק גדול, ומזה הוכיח הגר"ש קלוגר שאין לברך כלל אם גומעה חיה, מכל מקום בתוס' שבת (קמג: ד"ה הלכה) כתבו שדרך לגומעה חיה ועומדת לכך, וכן הביא שם (השמטות) מהמחזיק ברכה להחיד"א ז"ל שהביא מכת"י בשם רבני ירושלים שהאוכל חלמון ביצה חיה לצחצח הקול יברך עליו, אע"פ שאינו נהנה בטעם אכילתו כיון שהוא מזונו. וכן הכריע החזו"א (טבול יום סי' ד סק"י) דביצה חיה נחשבת לאוכל ולא משקה.

וכן הוכיח בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סימן קיז אות ג) מדברי הרשב"א (ביצה ג. ד"ה כלהו), שכתב להקשות מדוע לדעת רבי יוחנן יש בה משום משקין שזבו, הרי מבואר בגמרא שמשקה הבא מאוכל לתוך אוכל חשיב אוכל, וא"כ ביצה ג"כ חשיבא כבא לאוכל, הרי לן דחשיב אוכל.

המשך

יום שלישי ט' חשוון

צילנה ד'

זמן הדרשה ביום טוב

בגמ' מבואר דרב לא מוקי אמורא עליה ביו"ט משום שאסור להורות בשכרות, כלומר שמשעשה היום יום טוב דהיינו לאחר סעודה, עד למחר לא היה דורש, ומבואר דדרשתו של רב היתה קודם הסעודה. וכמו כן מבואר לקמן (טו:) במעשה של רבי אליעזר שאמרו, ת"ר מעשה ברבי אליעזר שהיה יושב ודורש כל היום כולו בהלכות יום טוב. יצתה כת ראשונה, אמר הללו בעלי פטסין. כת שניה, אמר הללו בעלי חביות. כת שלישית, אמר הללו בעלי כדין. כת רביעית, אמר הללו בעלי לגינין. כת חמישית, אמר הללו בעלי כוסות. התחילו כת ששית לצאת, אמר הללו בעלי מארה. נתן עיניו בתלמידים, התחילו פניהם משתנין. אמר להם בני, לא לכם אני אומר אלא להללו שיצאו, שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה. בשעת פטירתן אמר להם 'לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם'. הרי לנו שהדרשה היתה קודם אכילת סעודת יו"ט.

ומשום כך העיר המג"א (סי' תקכט ריש הסימן) על הרמב"ם (יו"ט פ"ו הי"ט) שכתב 'אע"פ שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו, אלא כך היא הדת, בבוקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענין היום **וחורין לבתיהם ואוכלין**, והולכין לבתי מדרשות **קורין ושונין עד חצי היום**, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה וחורין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה' עכ"ל. ומשמע מדבריו שאחרי האכילה באים לבית הכנסת ללמוד ולשמוע את הדרשות, ומדברי הגמרא משמע שעושים כן לפני האכילה, שהרי אסור להורות בדרשה.

וכתב המג"א דהדבר תלוי מה דורשים בדרשת יו"ט, שאם דורשים בו בהלכות יו"ט, אזי צריך לעשותו קודם הסעודה, ומאחר ומבואר בגמרא בכריתות (ג.) שכל דרשה של רב היה בה גם דברי הלכה משום כך הקפיד שלא לדרוש לאחר הסעודה, אבל בזמנינו שאין דורשים דינים והלכות בתוך הדרשה, אדרבא עדיף יותר לעשות את הדרשה רק אחרי הסעודה משום שמחת יו"ט, וכפי המנהג. [וכפי המבואר בשו"ע בשבת (סי' רצ ס"ב) ש'אחר סעודת שחרית קובעים מדרש לקרות נביאים **ולדרוש בדברי אגדה**, ואסור לקבוע סעודה באותה שעה' וכן ציין המג"א סי' תקכט שם. אולם באמת במג"א סי' רצ כתב אחרת, וע"ש במשנ"ב (סק"ו) שכתב 'זה העיקר יהיה אז ללמד לרבים את חקי האלהים ואת תורותיו להורות הלכות שבת והאסור והמותר גם להמשיך לב השומעים באגדה המדריכים את האדם ליראת שמים, וכדאיתא בילקוט ר"פ ויקהל אמר הקב"ה למשה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת וכו', **להורות לישראל איסור והיתר** וכו', ולא כמו שנוהגין עכשיו. משמע שצריך לדרוש דווקא בהלכות, ואילו כאן כתב המג"א שאחר הסעודה אין לדרוש רק בדברי אגדה. וע"י ספר פרי האדמה (לב:) שהאריך בדבר אם צריך לדרוש בדברי הלכה או בדברי אגדה].

ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' קכו) האריך ליישב מנהג שנהגו במקום אחד לדרוש בין קריאת התורה למוסף שיש בו הפסק בין הקריאה למוסף, ע"ש שביאר הדברים, [וסיים 'מימי בוודאי כל שאפשר ראוי לנו לעמוד במה דנהיגו קמאי כי הם בוודאי טובים ומתוקנים וצאי לך בעקבי הצאן' כתיב וכו']. **ובשו"ת תורת יקותיאל** (מהדו"ק סי' נה) לפלל בדבריו, והביא ראייה מדברי רש"י (ברכות כח:) לגבי דרשתו של רב יוסף, אך סיים שם שמאחר ונהגו לדרוש בדרשה של דברי אגדה יש להעדיף לדרוש אחר סעודת היום, וכמבואר במג"א בס' תקכט, אלא שבמקום שנהגו לדרוש בשחרית אין לבטל מנהגם.

יום רביעי י' חשוון

צילנה ה'

אמירת יראו עינינו בזמן הזה

בדברי הגמרא נתבאר שיש תקנות שסיבת התקנה היתה בזמנם לעשותה ואעפ"כ גם לאחר שבטלה התקנה בכל זאת יש להמשיך לעשות את אותה התקנה, לפי שבטל הטעם לא בטלה התקנה. אמנם נחלקו הרמב"ם והראב"ד (ממרים פ"ב ה"ב) האם תקנה שנתפשטה בכל ישראל ובטל הטעם אם בטלה התקנה, [וכפי שנתבאר ב'אליבא דהלכתא', והמהרי"ל (תשו' החדשות סי' א) מביא דוגמא לכך שאפילו כשבטלה התקנה לא בטל המנהג הוא מאמירת 'ברוך ה' לעולם' ו'יראו עינינו' שתקנוה לומר, וכמ"ש הטור (סי' רלו) שמה שנוהגים להפסיק בפסוקים ויראו עינינו וקדיש, לפי שבימים ראשונים היו בתי כנסיות שלהם בשדות והיו יראים להתאחר שם עד זמן תפלת ערבית, ותיקנו לומר פסוקים אלו שיש בהם י"ח אזכרות כנגד י"ח ברכות שיש בתפלת ערבית ונפטרין בקדיש, ואע"פ שעתה חזרו להתפלל ערבית בבתי כנסיות מ"מ לא נתבטל מנהג הראשון, ויש מן הגדולים שנהגו שלא לאמרם.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' קב) כתב שאין בזה חילוק בין יושבי א"י וחור"ל, אלא אלו שאומרים בחור"ל צריכים לאמרו גם בא"י ואלו שאין אומרים בא"י אין להם לומר גם בחור"ל. והטעם, שמה שנהגו בא"י שלא לאמרן הוא משום מה שהביא הטור שיש מן הגדולים שנהגו שלא לאמרן, ומשום שבאו שם תלמידי הגר"א ותלמידי בעל התניא שתרוייהו היו סוברין שלא לאמרן, וכיון שכבר התחיל לנהוג כך טוב יותר שלא יאמר, אבל טוב שיאריך בק"ש שלא יצטרך לומר לכו"ע כדאיתא במג"א (סק"ג), וגם שלא יצטרך לומר אחר התפלה כדאיתא במשנ"ב בשם מעשה רב. וכן כתב בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' קג) שהטעם שנהגו גם האשכנזים בא"י שלא לאמרו משום שהיו מתלמידי הגר"א והבעל התניא, אבל בחור"ל כל תלמידי הבעש"ט היו אומרים. וע"ע באגרות משה (יו"ד ח"ג סי' צו אות ח) שהוסיף, שהנמצא במקום שנהגו לאמרו יש לעשות באופן שלא ירגישו שאינו אומר, ולכן אם עובר לפני התיבה חייב לאמרו.

שינוי סדר הישיבה בבית כנסת

בסוגייתנו מבואר דכל דבר שתיקנו חז"ל אפילו אם בטל הטעם בכל זאת לא בטלה התקנה. כעין זה מצינו כלפי מה שכתב הרמ"א בשו"ע (סי' קג ס"ה) בשם הטור 'וסדר הישיבה כך היא: הזקנים יושבים פניהם כלפי העם, ושאר העם כולם יושבים שורות שורות, פניהם כלפי הקודש לפני הזקנים'. והיו שרצו לשנות סדר הישיבה שגם היושבים בצד מזרח לא ישבו עם פניהם כלפי העם אלא כשפניהם כלפי הארון קודש כפי ישיבת כל העם, ומשום כך כתב ע"ז בשו"ת עצי חיים (ח"א סי' יא) שאביו (בעל הקדושת יו"ט) הזהיר כמה פעמים על זה שלא לשנות סדר הישיבה בבית הכנסת, כיון שישיבת בית הכנסת יש בזה טעם שיראה כחניית ישראל במדבר על פי הדגלים, שהנמצאים במזרח [שבט יהודה ראובן ושמעון] היו פניהם כלפי מערב לכיוון המשכן, ובפרט שרוצים לשנות משום שרוצים להידמות להיכלות הנכרים שיש בזה איסור גמור, וכעין מש"כ הנודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סי' יח) לגבי מי שרצה לצייר בבית כנסת, וכתב ע"ז שאם על דבר שאין לו מניעה ושוורש בשו"ע כתב כן הנו"ב כל שכן בדבר הישיבה בבית כנסת שמפורש סדרו בשו"ע שאסור. והוסיף בשם שו"ת מחולת המחננים ססדר ישיבת בית כנסת 'אלטנוי' בפראג היה כסדר חניית ישראל במדבר ודגליהם, ומשום כך כתב דאין להורות בזה היתר ע"פ מה שכתב בשו"ת תשורת ש"י (סי' קכב) שאם לא עושים זאת בשביל להידמות לגויים מותר, אלא אין להקל בזה כיון ש'בוודאי בנין בית הכנסת בדורות שלפנינו היה הכל על פיהם של הראשונים כמלאכים, ולכן ודאי דאין לשנות ממנהג קדמונים ובאורם נלך'.

יום המישי י"א חשוון

צילנה ו'

כפתור ופרה

אמרות קודש מגדולי ישראל
לפי סדר הדף היומי

ביצים שנמצאו במעי התרנגולת ומצא בהם דם

בדברי הגמרא מתבאר שהחילוק בין ביצים שנמצאו במעי תרנגולת שחוטה לבין ביצים רגילות הוא:

א. שונה טעם ביצה רגילה מביצה של שחוטה, [וכמיש הרמב"ן והובא גם במשנ"ב סי' תקיג ס"ק לה].

ב. שביצה רגילה יוצא ממנה אפרוח משא"כ ביצה של שחוטה.

והתפארת ל**משה** (וי"ד סי' סו ס"ז) כתב שמה שאמרו שדם הנמצא בביצה אוסר את כל הביצה הוא דווקא בביצה רגילה, אבל ביצה שנמצאת במעי שחוטה אין הדם שבה אוסר את כולה, ודינה כביצת ספנא מארעא שזורק את הדם ואוכל את הביצה. וכן רמז לדבריו הרעק"א (סי' סו שם) וכן פסק היד יהודה (סי' סו פירוש הקצר ס"ק טו) ובמסגרת השולחן (סי' סו ס"ג), וכן פסק המהרש"ם (שו"ת ח"ג סי' רא).

אולם הפמ"ג (סי' סו שפ"ד ס"ק יד) נטה לומר שגזרו גם בביצה שבמעי תרנגולת שחוטה כמו ביצה בת יומא. וכן כתב שם היד אפרים, שביצים שנמצאו במעי התרנגולת יש להחמיר בהם יותר מאשר בביצים מספנא דארעא, ויש לגזור בהם אטו ביצים רגילות ולכן יש להחמיר בנמצא בהם דם.

ובשו"ת עזרת ישראל (סי' צט) כתב להביא ראיה שדם שנמצא בביצת שחוטה שהביצה אסורה, משום שלא אמרו בגמרא דנפק"מ בין ביצת שחוטה לביצה רגילה לגבי דין שתאיסר משום דם ריקום אפרוח, ומזה הוכיח דלא כדעת התפארת למשה. והמחזיק ברכה (שם סק"י) הביא המחלוקת של התפ"מ והפמ"ג, וכתב שהסברא נותנת להתיר, כיון שהי מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן.

יום טוב שני לגבי מת כחול שזיה רבנן אפילו למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא

(ביצה ו')

שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם הפירוש, אחר שהשלים סדור מספר העשרה, התחיל לסדר הדברים שהם במספר שבעה. זאת המשנה משנת דרך ארץ היא [דרך ארץ זוטא פ"ז], ומי שהוא חכם ונשלמה חכמתו, יש בו דרך ארץ ונזהר מאלו הדברים אשר בדק התנא בסברתו שהם שבעה, ומי שאינו שלם בחכמתו נקרא גולם, וחשוב הוא מבור ועם הארץ, שהם אין להם חכמה וזה יש בו חכמה, אלא שלא נשלם בדרך ארץ. והוא מענין גלמי כלי מתכות, שהם הכלים שנגמרו ועדיין צריכין ליפות בהם, כמו החרב והסכין שכבר יש להם צורת חרב וסכין אלא שעדיין צריכין לחדדן ולצחצחן, כמו שנזכר במסכת כלים (פ"ג מ"א) ובראשון מחולין (מ"ב). ולשון הכתוב הוא, 'גלמי ראו עיניך' (תהלים קלט טז), והוא העובר שעדיין לא נגמרו אבריו, וכן המלבושים שאדם לובש ומתעטף בהם ולא נכר בצורת אבריו, נקראים בלשון הכתוב גלומים, בגלומי תכלת ורקמה. ובלשון רבותינו, גלימא, בראשון מקמא (ב"ק יא): ובפרק מי שמת (ברכות נ:), מגלימא דעל כתפאי. ובפרק המוציא יין (ערובין צד). אמרו, שנקראת גלימא שנעשה בה גולם, וכן תכריכי המת נקראים בלשונם גלימא, בפרק תולין (שבת עז): ובפרק ראשון מיום טוב (ביצה ו). ובפרק הירואה (ברכות נו:). והאיש הזה הנקרא גולם אין חכמתו מיושבת ואינו נזהר מדברים אלו והם קצתם בין תלמיד לרבו, והוא שאינו מדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה, וקצתם בין חבר לחבר, והוא שאינו נכנס לתוך דברי חברו, וקצתם בין הרב לתלמידו, והוא שאינו נבהל להשיבו, והשאר הם כוללים התלמיד והחבר והרב, על כן סדרם התנא כן כנ"ל.

(אין אבות ארסי"א, אבות כ"ה מ"י)

ממדור "כפתור ופרח" מתוך 'מתיבתא'

את שדרכו למנות שנינו

ואמר גם כן במדרש ב"ר שאמרנו שנקראו זוזי שזוים מזה וניתנים לזה, ודבר זה כמו שהתבאר למעלה, כי הוא יתב' כאשר רוצה להרים את אחד אשר השעה עומדת לו, אז משפיל את אחד מעושרו ונותן לאחר אותו עושר, ולכן נקראו זוזי שזוים מן האדם הזה כדי שייגעו לאחר. ועוד ענין שלישי מפני שהעושר הוא דבר גשמי וכל דבר שהוא גשמי הוא תחת הזמן ותחת השנוי, ולכן אמר במדרש הזה שנקראו מעו"ת כלומר מה הדבר נחשב שהוא לעת מה ואינו דבר תמיד, וכך אמרו (שבת קנא): גלגל שחזור בעולם כלומר העושר הוא דבר גשמי והוא תחת הזמן כמו כל דבר גשמי שהוא תחת הזמן, והזמן הוא בעל שנוי שתלוי בגלגל שהוא חוזר ואינו עומד קיים על מקום אחד, ולפיכך העושר משתנה. ואמר במדרש הזה כי המנין מורה על החשיבות והמעלה כי כל דבר חשוב נמנה, כמו שאמרו (ביצה ג): את שדרכו למנות שנינו ודבר בלתי חשוב אינו נמנה, ונקרא העושר ממון כלומר מה אתה מונה מה חשיבותו של עושר שהוא נמנה כאלו היה לו חשיבות של מה, ולא היה ראוי להיות נמנה כי מה הוא. ובודאי העני שאין לו עושר חיותו תלוי בו וכמ"ש (ב"ק קט). הגזול שוה פרוטה לעני כאלו נוטל נפשו, וכל זה מפני כי צריך העני לפרנסה ועני בודאי אינו צריך למנות כי יודע מה שיש לו, אבל העשיר אשר יש לו ממון הרבה והוא מונה הממון על זה אמר מה אתה מונה כי מה חשיבות יש בו שיהיה נמנה...

(נתיבות ע"ה, נתיב העושר כ"ה)

רבי כבר נמנו עליך חבריך והתירוהו מאן חבריך רבן יוחנן בן זכאי

ועל זה מיייתי ג"כ מכרם רבעי דריב"ז שהי' באמת גדול מאותם המתקנים שהיה דור דורות לפניו הוא היה יכול לבטל. אבל לא ר"א דאל"ה היה ר"א נמנה עליו לבטלו. והיינו דמסיים מאן חבריך ריב"ז והוא שפת יתר. והיינו כי היכי דלא תיקשי אי המבטל היה חברו. א"כ כי היכי דחבירו ביטל גם ר"א היה יכול לבטל בעצמו. לזה אמר מאן חבריך ריב"ז ומבואר שם בר"ה שהיה רבו של ר"א אלא שתלמידיו של ר"א מפני כבוד רבם ר"א אמרו חבריך. אבל לעולם רבו היה וריב"ז שהיה רבו הוא הי' גדול מהמתקנים ולא ר"א.

(תחת סופר)

ואם קורים לאדם מר אל יקראנו רבי שמתבייש, ולא ישבח אדם רבו לפני רבו אחר, ולא יאמר לרבו רבך אמר כך כדאמרינן פרק קמא דביצה (ה:): אמרו לו תלמידיו לר' אליעזר על ר' יוחנן בן זכאי חבריך התירו. ואל יהנה לבו בענותנותו שישבח את עצמו, שנאמר (משלי כז ב) 'יהלך זר ולא פיך', אלא לחבירו ולתלמידו שילמד מדרכיו אז יוכל לשבח את עצמו, שנאמר 'ואהיה תמים עמו כי שמרתי דרכי ה' (תהלים יח, כב-כד), נאום הגבר הוקם על (ש"ב כג א).

(זו"ז רע"י, ח"א מתיחה)

החומר ממדור "כפתור ופרח" מתור מתיבתא הגמרא של לומדי הדף היומי

להזמנת חוברת דוגמא למס' סוכה

חייגו 1800-22-55-66

או פנו בדוא"ל tora10@nana.co.il

והחוברת תשלח אליכם

עשה עכשיו מנוי מתיבתא במחיר מיוחד

חייג למוקד המנויים: 1800-22-55-66

בסוכה לומדים עם מתיבתא

עשה עכשיו מנוי מתיבתא במחיר מיוחד

חייג למוקד המנויים: 1800-22-55-66

בסוכה לומדים עם מתיבתא

הסתדרות אגודת ישראל העולמית הועד הפועל - ירושלים

הוועדה המרכזית הארצית והעולמית להפצת לימוד ה"דף היומי" * * *

ב"ה, שלהי חודש תשרי תשס"ז

קריאה נאמנה

**לקראת סיום מסכת סוכה והתחלת מסכת ביצה בתלמוד הבבלי
ולקראת סיום סדר זרעים והתחלת מסכת שבת בתלמוד הירושלמי
במסגרת לימוד ה"דף היומי" העולמי**

אחינו בית ישראל היקרים, בכל מקומות מושבותיהם

בשבת קודש פר' נח, ו' בחודש מרחשוון תשס"ז, יסיימו בסייעתא דשמיא המוני בני הישיבה העולמית של לומדי ה"דף היומי" בכל מקומות מושבותיהם ברחבי תבל, בששון ובשמחה, בגילה וברינה, בדיצה ובחווה, את סיום מסכת סוכה בתלמוד הבבלי, כשלמחרת היום - ביום ראשון ז' בחשוון, יומא דהילולא רבא של מרון הגה"ק רבי מאיר יהודה שפירא מלובלין זצוק"ל, יחלו בלימוד מסכת ביצה.

שמחה גדולה היא לנו, לסיים ולהתחיל מסכתות נוספת מהש"ס הבבלי במסגרת לימוד ה"דף היומי" ביום גדול ונכבד זה, כאשר התקנה הקדושה שנתקבלה בענין ע"י מועצת גדולי התורה העולמית עוד בכנסיה הגדולה הראשונה של אגודת ישראל, היתה כידוע ע"פ הצעתו של הרב מלובלין זצוק"ל בכנסיה גדולה זו, ובודאי שיהא הדבר לעילוי נשמתו הטהורה בגנוי מרומים.

ראוי הוא אפוא במיוחד, יומא דהילולא דיליה לציון מיוחד בהיכלי התורה בבתי החסידים ובבתי המדרש, להתעוררות רבתי כראוי וכיאות, לחזק ולהרחיב את השיעורים הקיימים ובד בבד לפתוח גם שיעורים חדשים, במסגרת נכבדה זו של לימוד ה"דף היומי" הבבלי והירושלמי שהוכיחה את עצמה ביעילותה בהצלחה מופלאה, מעל ומעבר לכל חזון, ולהגביר חיילים לתורה.

"ברוך שבחר בחכמים ובדבריהם" שבכל דור ודור, כאשר זכינו בעזרתו יתברך להתמיד כראוי במסגרת חשובה זו של לימוד קדוש זה "דבר יום ביומו" החל מראש השנה של שנת תרפ"ד שבו הוחל בלימוד המחזור הראשון, ולהגיע עד הלום כאשר זכינו בהדרכת ועצת חכמים להיות רגילים ב"ינר מצוה ותורה אור" בתוספת של קביעת עתים לתורה "יומם ולילה" בסדר הגון ונסך בכל מסכתות הש"ס ובמקצועות נוספים בתורתנו הקדושה, לצד "חשבון הנפש" מחובת הלכות והלכות "שמירת הלשון", כמו גם בלימוד ה"עמוד היומי" במשנה ברורה.

וכאשר בחודש הזה הבעל"ט, ביום חמישי י"א בחשוון תשס"ז, יסיימו גם המוני בני הישיבה העולמית של לומדי ה"דף היומי", את לימוד מסכת ביכורים ואת סדר זרעים מהתלמוד הירושלמי שעליו המליצו חז"ל "והאור, זהו תלמוד ירושלמי", אשר נלמד ע"פ תקנת מועצת גדולי התורה העולמית בכנסיה הגדולה הששית בדומה ובנוסף לתקנת הלימוד בתלמוד הבבלי, ולמחרת היום יחלו בלימוד מסכת שבת מסדר מועד, בוודאי הוא שראוי להתאמץ ביתר שאת להוסיף בקביעת עתים לתורה גם בתלמוד הירושלמי.

שבים וחוזרים אנו אפוא על קריאתנו הנאמנה מקדמת דנא, לכל אחד ואחד מאלו שביכולתם לפעול ולעשות, לכל מרכזי וסניפי התנועה ברחבי תבל, לרבני ישראל, לצבור בני התורה, לגבאי בתי הכנסת ובתי התפילה, ולכל הארגונים החשובים שכבוד התורה יקר להם, לנצל את ההזדמנות כדי להגביר את לימוד התורה ברבים על ידי ארגון חברות ושיעורים של לימוד ה"דף היומי" בתלמוד הבבלי וגם בתלמוד הירושלמי, ולעורר ולעודד את ציבור המתפללים להצטרף בתנופה, למעגל הלומדים.

"לקראת שבת לכו ונלכה" - כאשר כידוע שמהזו שהוחל גם בלימוד תורת ארץ ישראל יצאו לאור עשרות רבות של חיבורים ופירושים המסייעים להבנת ה"לישנא קלילא" של הירושלמי, ואשר על כן "מבקשים במיוחד מציבור בני התורה - חובשי בית המדרש - להרביץ תורה ברבים וללמד שיעורים בחבורה להמוני העם בכל מקום ומקום", כפי שהוזכר בקריאת מועצת גדולי התורה.

"אין סגולה כתורה" למלאות כל משאלות לב עמך בית ישראל לטובה, ובמיוחד לכל אלו שזוכים "להבין ולהשכיל, לשמוע, ללמוד וללמד" וכו' כמצות חכמים, להשלים את פרשותיו עם הציבור בלימוד ה"דף היומי" הבבלי והירושלמי גם יחד שבודאי "מאריכין לו ימיו ושנותיו" כדאיתא "מרבה תורה מרבה חיים", ו"מפי אי יבורך ישראל" שנזכה בקרב לגאולה השלימה במהרה דידך.

**חתוך "כניני הלכה"
חתיבתא**

הנחת פת בכלי שמניחים בו קליפות

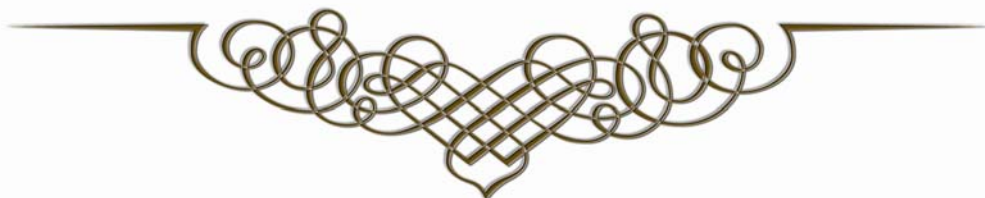
בגמרא (ביצה דף ב.) מבואר שעצמות וקליפות שאינם ראויים למאכל בהמה [או שאין בהמה מצויה באותו מקום] אסור לטלטלם, אלא צריך לנער את הטבלה [או את המפה]. וכתב השו"ע (סי' שח סכ"ז) שאם יש פת על השולחן מותר להגביה את הטבלה ולטלטלה עם הקליפות, משום שהם בטלים אגב הפת. וכתב בהגהות החת"ס וז"ל 'משום הכי טוב להניח חתיכת פת בקערה ולקלוף עליה קליפת הבצים בשבת או קליפות האגוזים' [וכוונתו כיון שקליפות הביצים והאגוזים אינם ראויים למאכל בהמה].

ובספר תהלה לדוד (סי' שח ס"ק לד) כתב שכל היתר זה הוא דווקא בהנחת פת שהוא דבר חשוב, ואמרינן דהקליפות בטלות אגב הפת, והוכיח כן מדברי התוס' בסוגיין (ד"ה ובית) שהקשו אמאי אין לשולחן דין בסיס לדבר האסור שנמצאים עליו הקליפות, ותירצו ג' תירוצים: א. שלא מתכוין שישאר שם כל היום [ואין בסיס לחצי שבת]. ב. שיש על השולחן גם דברי מאכל והוי בסיס לדבר האסור ודבר המותר. ג. דלא איכפת ליה היאך יפלו העצמות. ולפי התירוץ השני שמבואר שהיה שם שאר אוכלים מדוע לא התירו רק 'לנער' את הטבלה, הרי היה אפשר לטלטל את הטבלה עד שינער את הקליפות היכן שירצה אלא מוכח שרק בהנחת פת בטלים הקליפות. וכן מבואר בדברי הרא"ש שהביא המג"א (סי' שח ס"ק נא, וכפי שהוכיח שם התהלה לדוד), וכן העלה המנחת יצחק (שו"ת ח"ה סי' קכה).

ובשו"ת אז נדברו (ח"ז סי' נא) דחה דבריו וכתב דאין חילוק בדבר ויכולים להניח בין פת ובין דבר מאכל אחר, ומה שהביא המג"א תי' זה של התוס' לא משום שסובר כמותם שהרי תירוץ זה של תוס' הוא רק אם נאמר שיש בסיס לחצי שבת, אבל לפי מה שמסיק המג"א עצמו שאין בסיס לחצי שבת אין צורך בתירוץ זה. ועי' בחי' הרש"ש על התוס' הנ"ל, שכתב דכוונת דבריהם הוא שמדובר שבשעת הנחת הפסולת היה כבר אוכל ע"ג השולחן, ולכן לא נעשה בסיס לדבר האסור, אלא שאחרי כן הורידו את דברי האוכל ולכן אין היתר רק לנער, אבל אם כבר האוכל עדיין ע"ג השולחן אפשר לטלטל את הטבלה ואין צריך לנער דווקא במקומו.

אולם בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' כא אות יד) חולק לגמרי על דברי החת"ס (ואמנם אינו מביא את דבריו), וכתב שאין היתר של הנחת פת בתוך כלי שמניח שם את הקליפות, וכתב שם שבמקרה כזה שמניח את הקליפות בתוך כלי גרע טפי, כיון שבכה"ג אין בו משום גרף של רעי, ולכן עדיף יותר להניח את הקליפות ע"ג השולחן ואז נעשה המקום גרף של רעי ויוכל להוריד את הקליפות מדין גרף של רעי.

ובשו"ת באר משה (ח"ו סי' מז) כתב שבסעודות כגון סעודת 'שלום זכר' יש לכתחילה להקפיד לקנות מיני מאכל קלופים, אולם במקרה וקשה עליו הדבר, יעשה את העצה שכתב החת"ס.

שואל בעניין ומשיב בהלכה

נושאים בהלכה
באספקלרית
גדולי הפוסקים

לכב' היכלי הלכה,

ברצוני לשאול בעניני ברכות, מה מברכים על במבה, ומה הדין בבמבה העשויה מתירס ולא מבוטנים?
מעניינים לעניין באותו עניין, מה מברכים על חמאת בוטנים?
כמו"כ מה הברכה על לפתן מרוסק?
יש לי חובר בהירות בברכות הנ"ל ואבקש לקבל את דעת כת"ר הרבנים שליט"א.

בברכה
(-)

לכבוד השואל הנכבד שיחי'

נפתח בשאלתך האחרונה, שהיא יסוד לשאלות הבאות.

א. מה מברכים על ליפתן מרוסק?

תשובה: הנה בשו"ע (סימן ר"ב ס"ז) איתא: תמרים שמיעכן ביד ועשה מהם עיסה והוציא מהם גרעיניהם, אפילו הכי לא נשתנית ברכתן, ומברך עליהם בורא פרי העץ ולבסוף ברכה מעין שלש. וכתב על זה הרמ"א: ולפי זה הוא הדין בלטווער"ן הנקרא פוידל"א מברכין עליהם בורא פרי העץ. ויש אומרים לברך עליהם שהכל, וטוב לחוש לכתחלה לברך שהכל. וביאר במשנה ברורה שהמחבר והרמ"א נחלקו האם פרי שהוא מרוסק לגמרי ברכתו בורא פרי העץ או שמברכים עליו שהכל. והמשנה מכריע שאם עדיין קיים ממשו של הפרי ולא התרסק לגמרי, דהיינו שבשר הפרי עדיין נשאר, מברכים עליו בורא פרי העץ. ואם הוא מרוסק לגמרי עד שכבר לא ניכר צורת הפרי, מברכים עליו שהכל. ולפי זה נסיק לשאלתנו האמורה לעיל לגבי ליפתן העשוי מתפוחים או פירות אחרים: שאם התפוחים התרסקו באופן ידני וניתן עדיין להבחין בחתיכות הפרי, מברכים עליו בורא פרי העץ. ואם התרסקו לגמרי, וכמו שמצוי ברסק תפוחים המיוצר במפעלים, מברכים עליו שהכל. והוא הדין ברסק עגבניות, ובמאכלים העשויים מקמח תירס, שאם לא מבחינים בצורת הפרי- מברכים שהכל.

ב. מה מברכים על במבה, העשויה מבוטנים וגם מתירס?

תשובה: אף שבפוסקים התבאר שפרי שרובו מיועד לריסוק מברכים עליו בורא פרי העץ אף שהוא מרוסק לגמרי. מ"מ על במבה יש לברך שהכל. והסיבה לכך היא, שאף שדרך לרסק את הבוטנים ולעשות מהם מוצרי מזון, מ"מ אין רוב המין של הבוטנים עומד לריסוק. ובספר שערי הברכה (פרק י"ז סעיף ל"ו) הובא בשם כמה מגדולי הפוסקים שכתבו, שאף פרי הרגיל בריסוק, מכל מקום אם נטחן דק מאד עד שאבדה מהותו לגמרי ולא ניכר כלל שזהו מוצר של פרי וירק, ואין המוצר נכלל בשם פרי, כגון מוצרים הנעשים מקמח סויה או תירס, ברכתם שהכל בכל אופן. ולפי"ז ברור שבמבה ברכתה שהכל, משום שאין מבחינים על המאכל שהוא בא בכלל מפרי או ירק וזה מהות אחרת ואינה דומה במהותה לפרי מרוסק. ולכן להלכה יש לברך על במבה שהכל נהיה בדברו.

ג. מה מברכים על חמאת בוטנים.

תשובה: אם חמאת הבוטנים טפלה לדבר אחר, כגון שהיא מרוחה על הלחם או מציה וכדומה, היא בטלה אליו ונפטרת בברכתו ואינה טעונה ברכה נפרדת. ואם אוכלים אותה בפני עצמה ללא שום תוספת מברכים עליה שהכל. משום שהבוטנים מרוסקים לגמרי ולא ניכרת צורתם. וכמבואר לעיל לגבי ליפתן מרוסק. ובפרט בארץ ישראל שהבוטנים המצויים כאן אינם מיועדים ברובם לריסוק כמו בחו"ל. ועיין בספר שערי הברכה (פכ"ג ערך חמאת בוטנים). וכ"כ בס' וזאת הברכה (לוח הברכות הע' י') בשם הגרש"ז אורבך זצ"ל שאף חמאת בוטנים שיש בה מעט חתיכות של בוטנים ברכתה שהכל, משום שאי"ז נחשב שניכר צורת הפרי, ועוד שהחתיכות בטלות אל עיקר הרסק.

הרב שמואל יוסף שטיצברג שליט"א

בעל מחבר ספר "שערי הברכה" על הלכות ברכות הנהנין

ניתן לשלוח שאלות בכל נושא בהלכה
לדוא"ל: Tora10@bezeqint.net